

Sociální nerovnost, sociální stratifikace

Společnost, nerovnost, stratifikace, mobilita

Didaktické cíle

- A. Žáci dokáží uvést nerovnosti mezi lidmi ve společnosti
- B. Žáci jsou schopni jednoduše popsat vztah mezi sociální nerovností a sociální stratifikací a uvést příklady stratifikačních kritérií
- C. Žáci dokáží rozlišit shodné a rozdílné znaky historických stratifikačních systémů
- D. Žáci chápou jednotlivé typy sociální mobility a dokáží je charakterizovat

Výukové prostředky

- 1. Frontální výuka (23 minut)
- 2. Práce ve dvojici (9 minut)
- 3. Práce ve skupině (7 minut)
- 4. Samostatná práce (6 minut)

1. Úvod

Tématem dnešní hodiny jsou sociální nerovnosti a sociální stratifikace. Toto téma bude pro vás zajímavé v tom, že vám umožní pochopit členění společnosti do různých sociálních skupin a zároveň své místo v sociální struktuře i možnost jeho ovlivnění. S nerovnostmi mezi lidmi se setkáváme dnes a denně a je to běžné v každé společnosti. I vás se jistě týkají nerovnosti v naší společnosti. Jak lze tuto nerovnost vysvětlit? Můžeme říct, že významnou úlohu hrají naše vlohy rozvinuté do určitých schopností, příslušnost k vrstvě, do níž jsme se narodili, ale i naše ambice a vlastní výkon. Je důležité zamyslet se nad tím, jak společnost vnímá či ignoruje nerovnosti a jestli se určitá nerovnost dá odstranit, aby nebyli někteří členové společnosti diskriminováni a nemuseli se cítit špatně.

V první části hodiny vám pustím video, které bude výchozím bodem pro vaši další činnost.

<https://www.youtube.com/watch?v=cII0a9q9aRA>

Na základě tohoto videa, které se týkalo jedné z nerovností, se kterou se i vy můžete setkat, se zamyslete nad těmito otázkami: Jak se může projevat nerovnost žáků ve vyučovacích hodinách i mimo ně? Může se dát tato nerovnost zmírnit nebo odstranit? Čemu by to prospělo?

Ve dvojicích pak doplňte pracovní list, který máte k dispozici, jak na základě znalostí vaší třídy, tak i tříd vašich kamarádů nebo známých. Do listu doplňte nerovnosti mezi žáky, které se projevují jak ve vyučovací hodině, tak mimo ni. Pokud jde o nerovnosti, které by podle vás bylo dobré zmírnit nebo odstranit, navrhněte řešení. Porozhlédněte se ve třídě a uvědomte si, jak se lišíte ve svých výkonech, komunikaci, schopnostech, chování, vzhledu a jestli mohou být některé nerovnosti základem diskriminace.

Pokusili jste se zmapovat možné nerovnosti mezi žáky a jejich řešení. Teď si je na tabuli zapíšeme společně s navrhovanými řešeními.

Předpokládané odpovědi

vyučovací hodina	nerovnosti	řešení
	rozdílné nadání	pomoc spolužáků, doučování
	různá schopnost komunikace	doplňkové otázky vyučujících
	žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	asistent pedagoga, individuální plán, pomoc spolužáků
	zdravotní handicap	asistent pedagoga, pomoc spolužáků
	rozdílný vzhled (postava)	
mimo vyučovací hodinu (přestávka)	projevy siláckého vystupování vůči fyzicky slabším	pomoc spolužáků i vyučujících, potírání šikany
	projevy povýšeného chování vůči spolužákům	výchovná činnost vyučujících

Učitel spustí video v časovém rozmezí 6:25 – 8:20 minut. Jedná se o výpověď romské dívky o jejich zkušenostech se zdůrazňováním nerovnosti romského původu ve společnosti.

Během práce ve dvojicích učitel prochází mezi žáky a v případě potřeby jim vhodně volenými otázkami napomáhá ke splnění zadaného úkolu.

Učitel do připravené tabulky zapisuje nerovnosti a jejich možnosti řešení.

	z méně majetné rodiny (oblečení)	
	rasistické projevy	výchovná činnost vyučujících ve spolupráci s poradenským zařízením

Úvodní aktivita nám ukázala, že lidé si nejsou a ani nemohou být rovni, pokud jde o životní podmínky a osobní předpoklady.

Je třeba, aby ve společnosti existovaly vztahy, které přirozenou nerovnost respektují a případně pomáhají vyrovnávat. Například, jak jste uvedli, je zcela přirozené, že každý z vás je jiný ve svém vzhledu i schopnostech a v žádném případě to nemůže být důvod jeho diskriminace ve společnosti.

2. První výklad

Žádní dva lidé nejsou zcela stejní. Jsou velcí, malí, tmaví, starší, muži, ženy, nemocní, zdravotně postižení, ale i rozdílně nadaní, chudí, bohatí, žijící v odlišných společenských a životních podmínkách. Přirozené osobní vlastnosti a životní podmínky lidí jsou tedy důvodem jejich **základních životních nerovností**.

Postavení člověka ve společnosti záleží především na jeho schopnostech, nejen na podmínkách, do nichž se narodí a v nichž vyrůstá, ale například i na tom, jakého dosáhl vzdělání. Závisí však i na přístupu ostatních lidí k němu.

Sociální nerovnost existuje v každém typu společnosti. Sociální nerovnost je to, co většina společnosti přijímá za prvek, který rozděluje lidi a činí je nerovnými. Rozdíly mezi lidmi jsou podmíněny biologicky, například věkem, pohlavím, rasou. Ve společnosti najdeme chudé i majetné, lidi mocné i podřízené.

Výsledkem sociální nerovnosti ve společnosti je **sociální stratifikace**. Pochází z latinských slov stratum = vrstva a facere = činit. Vyjadřuje uspořádání společnosti, můžeme říct sociální rozvrstvení. Vzniká na základě procesů ve společnosti, je to výsledek sociálního jednání. Na základě stratifikace má někdo lepší sociální postavení a někdo horší, mají různé sociální pozice ve společnosti. Každého člověka naší společnosti můžeme zařadit do určité sociální vrstvy, pro kterou je pak charakteristický určitý životní styl. Například odlišný životní styl, moc nebo prestiž má majitel firmy a dělník, který u něj pracuje.

Bavili jsme se o tom, jaké mohou být příčiny nerovností. Sociologové vytvořili **stratifikační kritéria**, která umožňují jejich srozumitelné rozdělení.

Patří sem *demografická struktura* zahrnující pohlaví, věk a vzdělání. Příkladem zde může být nerovnost mužů a žen, mladých a starých. Jistě jste slyšeli o neochotě přijímat ve výběrových řízeních lidi ve věku 55 let a dávat spíše přednost mladým a perspektivním jedincům.

Etnická a národnostní struktura se týká vztahů mezi etnickými skupinami, národnostmi a národy. Příkladem je rasová nerovnost, o které jsme dnes již mluvili.

Profesní struktura odráží povolání a kvalifikaci. Příkladem je postavení ředitele školy a učitele.

Socioekonomická struktura vychází především z majetku, životní úrovně, o které jsme se také již zmiňovali u majitele firmy a dělníka.

Poslední je *struktura moci*, která odráží možnost a schopnost ovládat a ovlivňovat chování druhých. Příkladem je vzájemný vztah členů vlády a občanů.

V průběhu vývoje lidské společnosti existovaly **systemy stratifikace**, které vycházely z typu společnosti podle nerovného postavení jejich členů.

Otroctví je extrémní forma nerovnosti, ve které jsou někteří jedinci vlastníci jiných. Podmínky, ve kterých otroci žili, se podle oblastí odlišovaly od úplného bezpráví až po postavení služebnictva.

Vizuální oporou žákům bude pracovní list obsahující podstatu výkladu s vynechanými pojmy, které žáci v průběhu výkladu doplňují. Postupně provádí společnou kontrolu doplněných slov s pomocí prezentace (v příloze jsou vynechaná slova označena žlutou barvou).

Dalším systémem jsou **kasty**, jejichž historickým vzorem je indická společnost. Příslušnost ke kastě byla dědičná, lidé nemohli své postavení měnit. Odlišení existovalo ve všech stránkách společenského života a bylo vyjádřeno i vnějšími znaky, lidé se lišili například oblečením.

Dalším systémem stratifikací jsou **stavy**. Její historickou předlohou je středověká společnost. Jsou to vrstvy obyvatelstva, jejichž rozdílnost je založena na rodu, postavení, právních či jiných výsadách a privilegiích. Ve feudální Evropě byla nejvyšším stavem šlechta, tedy urození, druhým stavem byli kněží. Třetí stav tvořila skupina od nevolníků přes svobodné rolníky až po měšťany a obchodníky. Hranice mezi stavy nebyla tak nepropustná jako u kast.

Na rozdíl od ostatních systémů stratifikací nejsou **třídy** vymezeny zákonem ani náboženskými ustanoveními. Příslušnost ke třídě je získaná. Podkladem třídního rozdělení jsou ekonomické rozdíly, ale i další jako podíl na řízení, možnost přístupu ke klíčovým informacím nebo kulturní kapitál. Třída je tedy skupina lidí, kteří mají obdobné ekonomické prostředky, což má vliv na jejich způsob života.

Teorií a způsobů rozdělení do sociálních tříd existuje mnoho. V naší společnosti můžeme rozlišit například vyšší, střední a nižší třídu.

Vyšší třídu tvoří například zaměstnavatelé, bankéři, špičkoví manažeři, politická a kulturní elita. *Střední třídu* představují vysokoškolské profese, úředníci a odborníci. *Nižší třídu* tvoří manuálně pracující jedinci se základním vzděláním. Je možné ještě dále dělit každou z těchto tříd či vrstev na vyšší a nižší. Do nejvyšší jsou pak řazeni představitelé státní moci a do nejnižší naopak nezaměstnaní.

Otázkou třídní společnosti se v historii zabýval například Marx a Weber.

Marxovo pojetí tříd vychází z toho, že příslušníci určité třídy mají stejný vztah k výrobním prostředkům. Například dělnická třída nevlastní výrobní prostředky, ale pracuje s nimi, kapitalisté jsou vlastníci výrobních prostředků, nepracují s nimi a výsledky této práce si však přivlastňují. Třídy jsou podle něj vždy protichůdné, příkladem jsou otrokáři a otroci, feudálové a nevolníci. Z jejich vzájemného boje však vznikne podle Marxe lepší společenské uspořádání, kde třídy nebudou stát proti sobě, ale spolupracovat, až úplně zaniknou. Cílem je beztřídní společnost.

Weber vychází z Marxovy analýzy třídní společnosti. Příkladá ale značný význam i těm ekonomickým faktorům, které Marx opominul. Příkladem jsou dovednosti, znalosti, osvědčení a kvalifikace, které mají vliv na to, jaké zaměstnání kdo získá.

3. Aktivní přerušení – skupinová práce

V rámci skupinové práce si všimněte toho, jakým způsobem dochází k pohybu, ke změnám ve společenských skupinách. Barevně podtrhněte v textu výrazy, které označují nějakou formu změny, přesunu, mobility. Společně pak rozkryjeme příběhy a příklady, které seřadíme a popíšeme.

Předpokládané řešení skupinové práce

V činžovním domě na sídlišti v Brně bydlelo 6 rodin.

Paní Polášková z prvního patra byla zaměstnána 15 let na ministerstvu financí v oddělení dotací EU jako úřednice. V rámci reorganizace byla povýšena a stala se ředitelkou oddělení.

Ve druhém patře bydlí od malička s rodiči Alena Nováková. Oba rodiče pracovali jako dělníci v továrně. Alena jako první v rodině vystudovala vysokou školu a stala se učitelkou. Její sousedka Věra Novotná žila s manželem donedávna ve vedlejším bytě. Nyní se přestěhovali do domu v blízkosti Brna.

Pavel Veselý, který bydlí o patro výš, je mladý středoškolák, student gymnázia. Právě složil maturitní zkoušku. Není ženatý a nemá děti. Jeho přítelkyně studuje Pedagogickou fakultu v Brně, na jejíž studium se Pavel také chystá.

Další vlastník bytu Petr Horák začal navštěvovat novou školu z důvodu nižší časové náročnosti dojíždění. Jedná se opět o gymnázium, tedy školu stejného charakteru a stejně prestižní, jako byla ta původní.

V posledním patře bydlí pan Omáčka, který je v současné době nezaměstnaný, protože ho propustili z firmy, která již neměla peníze na výplaty.

Správné řešení skupinové práce, při které jste spolupracovali, si můžeme nyní zobrazit na interaktivní tabuli v textu, který jste měli k dispozici. Můžete tak vyhledat shodu a případně si uvědomit, co jste opomněli.

Paní Polášková získá povýšením (tedy změnou) vyšší pozici v rámci sociálního systému.

Alena Nováková vystudovala a získala lepší postavení, než mají její rodiče. Vzestupná změna nastává tedy jak u ní samotné, tak i ve vztahu k jejím rodičům.

Změna u Věry Novotné je spojena s prostorovým přemísťováním – přestěhováním. Pavlova změna daná složením maturitní zkoušky představuje přesun ve společnosti směrem vzhůru.

Petrova změna neznámá přesun do vyšších či nižších společenských vrstev, ale je spojena s prostorovým přemísťováním.

Pan Omáčka má z důvodu propuštění změnu sestupnou.

Učitel rozdělí třídu na skupiny a každé z nich dá k dispozici text, se kterým budou společně pracovat. Skupinová práce umožní žákům pochopit na konkrétních příkladech podstatu sociální mobility.

4. Druhý výklad

Pojem **sociální mobilita**, který znamená pohyb jednotlivců nebo skupin uvnitř systému společnosti, tedy pohyb mezi společenskými pozicemi, zavedl Pitrine Alexandrovič Sorokin. Na jeho životě můžeme ukázat jednotlivé typy sociální mobility. Protože z ruského venkova emigroval do ČSR a později do USA, můžeme tuto změnu považovat za přesun v prostoru, který nazýváme **horizontální sociální mobilitou**. Pomoci při zapamatování tohoto termínu vám může představa přesunu vlakem či autem, kdy sledujeme z okna v dálce horizont. Příkladem je stěhování z jedné městské části do jiné nebo situace, kdy žák začne navštěvovat novou školu z důvodu nižší časové náročnosti při dojíždění. Nová škola ale musí být stejně prestižní. U horizontální mobility je to pohyb v rámci jedné vrstvy, nedochází ke změně společenského postavení.

Sorokin jako syn řemeslníka se díky studiu na univerzitě stal členem vlády, což znamenalo vzestup ve společenském systému, tedy změnu vertikální.

Vertikální mobilitou označujeme přesun mezi vyššími a nižšími pozicemi v rámci sociálního systému. Jedná se o společenský vzestup či sestup. Příkladem vzestupné vertikální mobility je získání vysokoškolského diplomu nebo povýšení v práci. Příkladem sestupné vertikální mobility je degradace vojáka nebo přesunutí na nižší pracovní pozici v rámci úsporné reorganizace.

Srovnání Sorokina a jeho rodičů znamená **intergenerační mobilitu**, která označuje přesun mezi generacemi, kdy děti získávají lepší nebo horší postavení, než mají rodiče a prarodiče. Příkladem je dědeček v dělnické profesi a syn učitel.

Míra vertikální mobility ve společnosti je jedním z významných měřítek její otevřenosti.

Například ukazuje, na kolik mohou nadaní jedinci narození v méně zámožné rodině stoupat po socioekonomickém žebříčku. **Otevřený stratifikační systém** je takový, který umožňuje vertikální pohyb jedince mezi různými sociálními vrstvami relativně snadno. Příkladem je třídní rozvrstvení lidí v moderní industriální společnosti.

V naší moderní společnosti je sociální mobilita důležitá. Lidé jako vy mohou získat lepší postavení například díky vzdělání.

Uzavřené stratifikační systémy naopak postup mezi různými vrstvami společnosti umožňují jen výjimečně. Příkladem jsou kasty v indické společnosti. V otevřených systémech převažují sociální pozice, které označujeme jako získané. Jsou výsledkem osobních kvalit a schopností členů společnosti. V uzavřených systémech jsou spíše pozice připsané. Jsou připojeny k jedinci často již při narození a je jen malá možnost, aby jedinec svou pozici v průběhu života změnil.

U sociální mobility mluvíme o přesunu v rámci společenských vrstev, můžeme si tedy nyní ještě ukázat, jaké vrstvy v naší společnosti podle posledního průzkumu sociologů existují. Česká společnost je podle něj rozdělena do šesti společenských vrstev, které se liší složením svých zdrojů a pozicí ve společnosti. Společnost rozdělili na třídy podle ekonomického kapitálu zahrnujícího příjem a majetek, sociálního kapitálu, kulturního, ale také lidského kapitálu, do kterého patří znalost jazyků či informačně-komunikačních technologií.

Do dvou typů vyšší střední třídy náleží zhruba třetina lidí, tři typy nižší střední třídy podle odborníků zahrnují téměř polovinu lidí a do nejnižší, takzvané strádající třídy patří 18 procent lidí. Rozdělení tříd je výrazně spojené i s regionálním zakotvením.

Zatímco 56 procent lidí z Prahy spadalo do vyšší střední třídy, naopak například v Ústeckém kraji patřila čtvrtina do strádající (...)

Odkaz, na kterém si můžete vyplnit dotazník a zjistit, k jaké soc. vrstvě patříte vy sami, máte k dispozici na svém pracovním listu,

Sestupná mobilita je v **západních společnostech** dnes nižší než vzestupná. Jednou z hlavních příčin sestupné mobility je propouštění. Především lidé staršího věku, kteří ztratí práci, si jen těžko nacházejí nové zaměstnání nebo si nacházejí zaměstnání, které jim přináší nižší příjmy než v minulosti. Naopak ti, kteří mají bohatství a peníze, disponují také řadou možností, jak si své výhody udržet a přenést na své potomky. Mohou svým dětem zajistit nejlepší možné vzdělání, které jim často umožní získat dobře placené místo. Výhodou jsou tedy jistě rodiče, kteří jsou majetní lidé nebo příslušníci odborných profesí.

Hlavní výhodou je ale především píle a houževnatost jedince, která mu otevírá cestu k vzestupu ve společnosti. Například dělník, který se rozhodne studovat a získá po několika letech místo vedoucího, se může přemístit do vyšší střední vrstvy moderní společnosti. Pozice člověka ve společnosti má významné důsledky ve většině oblastí jeho života. Významně předurčuje jeho možnosti dosáhnout v životě věci, které jsou pro něho i společnost prospěšné. Proto hlavně na vás záleží, jaká bude vaše budoucnost.

5. Závěr

V dnešní hodině jsme se seznámili s problematikou sociálních nerovností ve vztahu k sociální stratifikaci. Měli byste umět identifikovat podoby nerovnosti, uvědomit si, jak mohou vypadat, kde je najdeme a jak k nim přistupovat. Měli byste být schopni popsat vztah sociálních nerovností k sociální stratifikaci a znát stratifikační kritéria. Procvičili jsme si rozpoznání změn v rámci společnosti. Dále byste měli chápat jednotlivé typy sociální mobility a stratifikačních systémů. Nejdůležitější by pak mělo být uvědomění vašich možností, které se před vámi otevírají v budoucím životě.

Učitel zjistí, zda bylo dosaženo didaktických cílů také závěrečným testem, který žáci vyplní samostatně v závěru hodiny.

Otázky závěrečného testu k tématu sociální stratifikace, sociální nerovnost

1. Co je to sociální stratifikace?

- a) **Sociální rozvrstvení ve společnosti**
- b) Shluk lidí ve společnosti
- c) Zločinnost ve společnosti
- d) Nemocnost lidí ve společnosti

2. Co je základem sociální stratifikace?

- a) Rovnost ve společnosti
- b) **Nerovnost ve společnosti**
- c) Počet lidí ve společnosti
- d) Nezaměstnanost ve společnosti

3. Co platí o sociální nerovnosti a sociální stratifikaci? (P – pravda, N – nepravda)

- a) Sociální stratifikace se týká různých typů strukturování společnosti – **P**
- b) Nerovnost nemůže vymezovat věk a pohlaví – **N**
- c) Nerovnost najdeme v každé známé společnosti – **P**
- d) Podstatou stratifikace je rovné rozdělení určitého statku nebo služby – **N**

4. Která tvrzení o stratifikaci jsou pravdivá? (P – pravda, N – nepravda)

- a) Struktura moci se týká možnosti a schopnosti ovládat lidi – **P**
- b) Socioekonomická struktura vychází především z rasové nerovnosti – **N**
- c) Demografická struktura zahrnuje povolání a profese – **N**
- d) Na základě stratifikace má někdo lepší sociální postavení – **P**

5. Co platí o sociální mobilitě? (vícenásobný výběr)

- a) **Sociální mobilita je přesun z jedné společenské vrstvy do druhé**
- b) **Pokud je sociální mobilita vzestupná, je spojena s přesunem do vyšších společenských vrstev**
- c) Sociální mobilita nesouvisí s územním přemísťováním
- d) Pokud je sociální mobilita sestupná, nesouvisí s přesunem do nižších společenských vrstev

6. Vyberte správně charakterizované typy stratifikačních systémů (vícenásobný výběr)

- a) **Otrokářský systém se svobodnými a otroky**
- b) Kastovní systém s propustnými kastami
- c) Stavovský systém, kde jsou stavy méně propustné než kasty
- d) **Třídní systém charakteristický pro moderní společnost**

7. Co je charakteristické pro Marxovo pojetí tříd (vícenásobný výběr)

- a) **Třídy jsou protichůdné**
- b) Dělnická třída vlastní výrobní prostředky
- c) **Třídy jsou ve vzájemném boji**

d) Kapitalisté nejsou vlastníci výrobních prostředků

8. Co platí pro jednotlivé typy sociální mobility? (vícenásobný výběr)

- a) Horizontální sociální mobilita se týká přesunu v prostoru
- b) Horizontální sociální mobilita je přesun v rámci jedné vrstvy
- c) Vertikální sociální mobilita je společenský vzestup či sestup
- d) Příkladem vertikální sociální mobility je stěhování

9. Popište vlastními slovy a porovnejte některé vrstvy (třídy) z hlediska socioekonomického postavení, rozsahu moci a životního stylu

Do vyšší vrstvy (elity) patří zámožní lidé. Například majitel továrny má vysoké postavení a moc. Jeho životní styl je spojen s velkým majetkem, s možností zahraničního cestování, návštěv divadla, restaurací, má možnost snadno uspokojovat své zájmy.

Nižší třídu tvoří manuálně, neoborně pracující lidé, kteří mají malé příjmy, které jim stačí pro uspokojování základních potřeb. Nemají možnost ovlivňovat ostatní lidi a jejich životní styl je spojen s menším kapitálem, například dovolená v kempu.

10. Pokuste se vlastními slovy popsat, v čem se podle vás liší a shodují některé typy stratifikačních systémů

Vzorem kastovního systému je indická společnost, příslušnost ke kastě je dědičná a nemůže se v ní měnit postavení. Třídní společnost má třídy, například je to v moderní společnosti a v ní je přestup z jedné společenské vrstvy do druhé možný. Příslušnost ke třídě je na rozdíl od kast získaná.

Příloha 1

vyučovací hodina	nerovnosti	řešení
mimo vyučovací hodinu (přestávka)		

Příloha 2

Pracovní list obsahující podstatu výkladu

Sociální nerovnost

- je to stav ve společnosti, kdy jednotlivci a skupiny **nemají** stejný podíl na bohatství a rozhodování
- sociální nerovnost je to, co většina společnosti přijímá za prvek, který **rozděluje lidi** a činí je nerovnými
- **lidská společnost** od nejjednodušších až po ty nejkompexnější se vyznačuje nějakou formou sociální nerovnosti
- Rozdíly mezi lidmi jsou podmíněny **biologicky**, například věkem, pohlavím, rasou. Dále díky různým **sociálním pozicím** ve společnosti
- **výsledkem** sociální nerovnosti jedinců ve společnosti je **sociální stratifikace**

Sociální stratifikace

- označuje sociální **rozvrstvení**, tedy různé typy strukturování společnosti
- každého člověka můžeme zařadit do určité **sociální vrstvy**
- sociální stratifikace a příslušnost k sociální vrstvě ovlivňuje životní šance jedinců
- na základě stratifikace má někdo lepší **sociální postavení** a někdo horší
- v rámci společenských vrstev se postupně utváří společné zájmy, společné vědomí a společný **životní styl** – vyznačují podobné hodnoty a normy chování

Stratifikační kritéria

- **demografická struktura** (pohlaví, věk, vzdělání)
- etnická a národnostní struktura (vztah mezi **národnostmi**, etnickými skupinami)

- **profesní struktura** (povolání, kvalifikace)
- socioekonomická struktura (vztahy a postavení v systému **vlastnictví**, příjmů, **majetku**)
- **struktura moci** (odráží možnost a schopnost ovládat a ovlivňovat chování druhých)

Stratifikační systémy

- **Otroctví** jako extrémní forma nerovnosti, ve které jsou někteří jedinci vlastníci jiných.
- **Kasty**, jejichž historickým vzorem je indická společnost. Příslušnost ke kastě byla dědičná.
- Stavby, jejichž historickou předlohou je **středověká společnost**.
- **Třídy**, kde je příslušnost ke třídě získaná.
- Otázkou třídní společnosti se v historii zabýval například Marx a Weber
- https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-spolecnost-vyzkum-tridy-kalkulacka_1909171000_zlo#kalkulacka

Sociální mobilita

- označuje **pohyb** mezi společenskými pozicemi, neboli přesun z jedné společné vrstvy do druhé
- **vertikální mobilita** – přesun mezi **vyššími a nižšími pozicemi** v rámci sociálního systému (vzestupná, např. získání vysokoškolského diplomu, povýšení v práci; sestupná, např. degradace vojáka)
- **horizontální mobilita** – týká se především **prostorového přemísťování** (stěhování, situace, kdy žák začne navštěvovat novou, stejně prestižní školu z důvodu nižší časové náročnosti dojíždění)
- **intergenerační** – týká se přesunu mezi generacemi, kdy děti získávají lepší postavení, než mají rodiče a prarodiče

Příloha 3

V činžovním domě na sídlišti v Brně bydlelo 6 rodin.

Paní Polášková z prvního patra byla zaměstnána 15 let na ministerstvu financí v oddělení dotací EU jako úřednice. V rámci reorganizace byla povýšena a stala se ředitelkou oddělení.

Ve druhém patře bydlí od malička s rodiči Alena Nováková. Oba rodiče pracovali jako dělníci v továrně. Alena jako první v rodině vystudovala vysokou školu a stala se učitelkou. Její sousedka Věra Novotná žila s manželem donedávna ve vedlejším bytě. Nyní se přestěhovali do domu v blízkosti Brna.

Pavel Veselý, který bydlí o patro výš, je mladý středoškolák, student gymnázia. Právě složil maturitní zkoušku. Není ženatý a nemá děti. Jeho přítelkyně studuje Pedagogickou fakultu v Brně, na jejíž studium se Pavel také chystá.

Další vlastník bytu Petr Horák začal navštěvovat novou školu z důvodu nižší časové náročnosti dojíždění. Jedná se opět o gymnázium, tedy školu stejného charakteru a stejně prestižní, jako byla ta původní.

V posledním patře bydlí pan Omáčka, který je v současné době nezaměstnaný, protože ho propustili z firmy, která již neměla peníze na výplaty.

Přílohy

1. Pracovní list k motivační činnosti – práce ve dvojicích
2. Pracovní list obsahující podstatu výkladu
3. Text ke skupinové práci
4. Prezentace

Použité zdroje

- Dvořák, J. (2015). Odmaturuj ze společenských věd: aktualizováno k 1.1.2015 (Druhé, přepracované vydání). Brno: Didaktis
- Havlík, R. (2004). Úvod do sociologie. Praha: Karolinum
- Haberman, T. a kol. (2018). Cvičebnice ZSV. Scio
- <https://domaci.hn.cz/c1-66642960-jsou-cesi-spise-zajisteni-nebo-ohrozeni-podle-pruzkumu-je-ceska-spolecnost-rozdelena-do-sesti-socialnich-trid>